

E felemelő szentmise után a kis elsőáldozók a plébánián fogyasztották el azt a pompás reggelit, amelyet az örmény Oltáregylet tagjai készítettek elő a számukra, nagy gonddal. Az ünnepélyen résztvevők örömteli lélekkel üdvözölték és fényképezték a kis csapatot. Abban a reményben, hogy nemcsak ezeknek a gyermekeknek marad örökké emlékezetes e nap, hanem talán évről évre mind több elsőáldozója lesz ennek az örmény közösségnek.

Zakariás Éva
Gyergyószentmiklós
2000. június 7.

*****

Muradin Jenő
Munkácsy emlékezete halálának 100. évfordulóján
(elhangzott a Fővárosi Örmény Klub június 15-i találkozásán)

Száz esztendeje, hogy egy elmekórház élőhalottjai között végzetszerűen megvált egyetlen szenvedélyétől, a festésztől. Még ha úgy tűnik is, hogy *Munkácsy Mihály* művészete kényelmesen beírható a 19. század nagy történelmi korszaktárai közé - pályája a kiegyezéstől a millenniumig tart -, hagyatékának értékelése ma sem letudott feladat.

Munkácsy megítélése próbaköve a magyar művészettörténetnek. Tendenciák és irányt szabó ideológiák mutathatók ki abból, hogyan közeledtek hozzá az elmúlt száz év során. A mérhetetlen csodálatot csakhamar az elutasítás váltotta föl. A nemzet őszinte gyásza kísérte utolsó útjára, hogy nem sokkal azután *Fülep Lajos* leírja róla kegyetlenül visszhangzó sorait: "Festő ekkora tehetséggel, ilyen ifjan sohasem idegenedett el messzebb korának fejlődő irányától, nem került vele elhárítóbban ellentétbe, nem szegődött határozottabban a múlt és öregség mellé nálánál."

A dogmatista művészetpolitika századunk derekán úgy állította ismét az élre, hogy többet ártott neki minden bírálójánál. Végletes ítéletektől megszabadulva foglalhatja el megfelelő helyét Munkácsy a magyar és európai művészetben. Mi volt nyugtalanító Munkácsy festészetében? Az a feloldhatatlannak tűnő kettősség, mely impozáns művészi hagyatékát jellemzi. Aki festményeit látja - akár kisebb műveit -, csak megilletődést érez e zseniális művész alkotói tökéletessége előtt. Hibátlan kompozíció, a téma lendületes fölvetése, lélekbe látó portrék, mélyen zengő, feledhetetlen színek. Éppen a kisebb képek, a friss vázlatok, tájak, csendéletek mutatják, milyen festői összhangzatokat tudott vásznaira varázsolni.

Csak hogy Munkácsy ezeket legfennebb ujjgyakorlatoknak tekintette, kikapcsolódásnak a nagy művek megalkotása közti szünetekben. Méreteiben is imponáló, monumentális alkotásainak rendelt alá mindent. Ezek a nagy kompozíciók azonban - melyek hasonlóképp zsenialitását tükrözik -, olyan korban készültek, amikor Párizsban az impresszionizmus, majd a posztimpresszionizmus harsonái zengtek.

Munkácsy akkor festi első nagy műveit, a *Siralomházat* és *Tépéscssinálókat*, amikor Claude Monet *A felkelő nap impresszióját* vagy Szinyei a *Majálist*.

Ha innen nézünk vissza, Munkácsy a múlt festője. Krisztus-kompozícióit, történelmi műveit, elbeszélő témáit, bármilyen értékűek is önmagukban, semmiképp sem lehet elhelyezni a Monet, Renoir, Sisley, Pissarro, Van Gogh névvel fémjelzett látványfestészetben. Pedig Munkácsy Párizsban élt. Szemtanúja volt a történeteknek, átélője a korszellem változásainak. Lehetetlen, hogy ne látta volna mindazt, ami kora festészetében történik. Ez az ár ellen haladó művész talán abból kaphatott biztatást, hogy művei változatlanul vásárlókra leltek, dúsgazdag gyűjtők egymásra licitáltak festményeiért, párizsi palotája a társadalmi élet központja lett, a kritikusok a műterméből írtak készülő képeiről.

Járhatatlan az az út, amely Munkácsy tájképeiből és csendéleteiből próbálná megrajzolni "korszerűsített" pályaképét. Kétségtelen, hogy számos olyan, kisebb méretű képe van,

amelyekben megközelítette korának eszményeit. Ha parkrészeit, fasorral szegélyezett sétányokat ábrázoló műveit, vagy *Poros út* és *Legelésző csorda* című színvarázslatait nézzük, ezek barbizoni festők vagy impresszionista mesterek oeuvre-jében is előkelő helyet kapnának. Ám ezek csak intuíciók, alkotói nagyságának külön hangsúlyai.

A világ nem ezekről ismeri Munkácsyt. Neve, egyénisége, alkotói öröksége monumentális műveihez fűződik. Művészetének realizmusa sem éppen az, amiről annyit írtak a szocreál ideológusai.

Meddő próbálkozás volt, hogy az ő festészetét mutassák föl, mint olyan utat, melyet úgymond a "célt tévesztett modern művészetnek" követnie kellett volna.

Az életképfestés sokkal közelebb állott Munkácsy képalkotásához, mint az a társadalombírálat, melyet műveibe túlságosan is belemagyaráztak.

Utolsó festményeinek egyike, az 1895-ben készült *Sztrájk* is - mint a kutatás kimutatta - egy francia színdarab magyarosított változatának ihletésére készült.

Nem tudjuk, mennyit érzett meg a festő azokból a távolról érkező égzengésekből, melyek a történelmi változásokat vetítették elő. *Honfoglalása* millenáris rendelésre készült. Az ezredéves ünnepségek előestéjén betegségéről érkeztek hírek a magyar fővárosba. Cáfolatok és bizonyosságok. Azután semmi.

A festő az endenichi klinika betegyán Krisztussal beszélgetett.

Muradin Jenő

*****

Egyházügyben

már jónéhányszor írtunk, vitatkoztunk, s közöltünk dokumentumokat. Csupán emlékeztetőül: *Mi van az Orlay utcában?* (1999 június), *"...scripta manent"* és *Oldások és kötések* (1999 július), *Válasz, Nyilatkozat* (1999 augusztus), *Miatyánk, aki a cégünkben vagy* (2000 február), *Ügyek, vádak, erkölcsök* (2000 március), *Paskai László bíboros levele, Issekutz Sarolta magyarázata és felhívása: "Ne küldjék vissza a P. Vahan Hovamigian C.M.V. által aláírt, 2000. március 4-én keltezett nyilatkozatot"*, *Aján Gergely levele* (2000 április).

Az ügy teljes dokumentációja - kérdésekkel terhesen - a bécsi mechitarista főapát úrhoz is eljutott.

Dr. Issekutz Sarolta az újonnan alakult Magyarországi Örmény Egyháznak az Orlay-utcai székhelyű bejegyeztetésével, a helyfoglalással, valamint a M.Ö.E. jogaival kapcsolatosan tett fel levélben kérdéseket a Főapát úrnak.

Ezúttal tehát örömmel és tisztelettel *Kodjanian* atya válaszlevelét közölhetjük:

Mechitarista Kongregáció

Bécs

Erdélyi Örmény Gyökerek Kult. E.

Budapest

2000.05.02.

Mélyen tisztelt Dr. Issekutz Sarolta asszony!

Köszönöm levelét és a benne foglalt, további információkat.

Nem vagyunk közömbösek budapesti egyházunk problémáival szemben, ám számos más, Triesztben, Plovdivban, Beirutban, Los Angelesben fellépő problémánkkal együtt nem tudjuk egyidejűleg megoldani. A budapesti probléma igen nehéz, mivel nincs ott saját lelkészünk, aki folyamatosan jelen lenne és foglalkozna a kérdések megoldásával; valamint nem létezik az Örmény Katolikus Egyházközség híveinek hiteles listája, amely lehetővé tenné megfelelő időben egyháztanácsi választás lefolytatását, stb.